

Socialinės saugos tobulinimas dalykų reikšmių tyrimo būdu

Kazys Serbenta¹, Algimantas Mioldažys¹, Juozas Misevičius², Zenonas Martinkėnas²,
Igoris Manzurovas²

¹Nepriklausomų mokslinių ekspertų asociacija, ²Lietuvos profesinės saugos lyga

Straipsnyje pateikta socialinės saugos klausimų sprendimai, kurie apima žmonių (piliečių) saugą darbe ir buityje. Pirmą kartą ištirta šios srities dalykų esmę atskleidžianti informacija pagal faktines jų reikšmes. Nustatyta socialinės aplinkos išorinių veiksnių įtaka žmonėms neorganizuotoje jų veikloje. Išanalizuota socialinės saugos būklę lemiančių veiksnių įtaka sistemos „Žmogus - aplinka“ funkcionavimo padariniams žmonių sveikatos išsaugojimo aspektu. Atskleista socialinę saugą reglamentuojančių normų kokybės reikšmė konstatuojant žmonių teiginius, nuomones, tiriant faktinius įvykius. Tyrimų rezultatų pagrindu parengtas žmonių saugos sistemos grafinis modelis, pateikti siūlymai ir išvados socialinei saugai tobulinti bei kompleksinio saugos dalyko sudėčiai ir jo dalims reglamentuoti.

Teiginys, nuomonė, reikšmė, norma, bendratis, kalbos ženklai

Įvadas

Mokslo tiriamųjų ir taikomųjų darbų rezultatais jau įrodyta, kad dalykas „Sauga“ yra kompleksinis. Tai mokslas apie žmogaus sveikatos ir gamtos natūralių savybių išsaugojimo būdus ir priemones. Šio dalyko ir kaip žodžio bei termino sampratą ir tikslą atskleidė struktūrinė schema, parengta pirmiau atliktų darbų rezultatų pagrindu.

Saugos dalyko dabartiniai autorių tyrinėjimai padėjo geriau pažinti jo esmę, sudėtines dalis ir jų reikšmingumą traumatizmo prevencijos ir žmonių socialinės būsenos nustatymo aspektais. Paaiškėjo būtinybė vertinti saugą jos sudėties, teorinių (teisės) normų ir praktinės (faktinės) būklės kokybės atžvilgiais. Taip pat iškilė mokslininkai pagrįsta būtinybė vertinti siekiamų ir įgyvendinamų saugos rezultatų priklausomybę nuo tyrėjų, praktinių specialistų, valstybės tarnautojų, ypač reguliuojančių socialinę teisėtvarką, saugos esmės tinkamo supratimo lygmens (Serbenta, 2010).

Kadangi iki šiol nebuvo saugos dalyko aprėpties sričių klasifikacijos, autoriai šiame darbe spręš šį klausimą, kad būtų nustatytos ir pripažintos visos kompleksinės saugos sritys, kaip sudėtinės dalys, tarp jų - socialinės ir teisinės saugos, turinčios esminės reikšmės traumatizmo ir su juo susijusių neigiamų kitų padarinių prevencijai tobulinti.

Šio darbo tikslas - nustatyti saugos dalyko aprėpties praktinių sričių klasifikaciją, parengti grafinį struktūros modelį ir atskleisti socialinės saugos tobulinimo teorines ir praktines galimybes konkrečių dalykų reikšmių tyrimo ir taikymo būdu.

Tyrimų metodika

Šiame darbe vadovavomės bendrąja mokslinių tyrimų metodologija, objektyviosios tikrovės dalykų realaus pažinimo dedukcinių samprotavimų (nuo bendro prie atskiro) metodu. Naudojome tiesos ieškojimo, tyrimo, teorinės analizės, apibendrinimo metodus (Kardelis, 1997). Taip pat rėmėmės dokumentų analizės rezultatais, logikos ir kalbos normomis bei taisyklėmis, vertinome jų netinkamo taikymo praktikoje ypatybes.

Konkrečiu nagrinėjimo atveju mokslinio pažinimo procesas gana sudėtingas, nevienalytis. Susidūrėme ne tik su sąvokų ir jų vertinimo įvairove, bet ir kitais sunkumais. Autoriams prieinamu būdu nepavyko aptikti kurių nors socialinės saugos srities mokslo tiriamųjų darbų aprašymų

ar jų rezultatų. Galima sakyti, šiuo darbu padarėme mokslinę pradžią visuomenei šiais svarbiais jos egzistavimo šalyje kokybę reguliuojančių priežasčių nustatymo ir prevencijos klausimais. Atskleidėme faktiškai egzistuojančius, tačiau nebuvusius žinomus žmonių saugos šioje srityje dalykus, nuo kurių priklauso piliečių gerovės ir apskritai jų gyvenimo kokybės rodikliai.

Tyrimų rezultatai ir aptarimas

Šio darbo teminiais klausimais aktualumą pagrindžia valstybės demokratinės raidos sąlygomis vykstantys konkurencijos ir kiti ekonomikos plėtotos procesai, kuriuose neišvengiamai dalyvauja žmonės: piliečiai, valdžios atstovai, visuomeninių organizacijų, politinių partijų dalyviai, mokslininkai, teisėtvarkos pareigūnai, menininkai ir kitokio statuso asmenys (Serbenta, 2015).

Nustatėme, kad nuo žmogaus, kaip vienintelio sąmoningo konkrečios ergonsistemos „Žmogus - Aplinka“ dalyvio, asmenybinių ir dalykinių sąvybių, lemiančių jo veiklos sąveikoje su konkrečia aplinka (taip pat kitais žmonėmis) kokybę, priklauso šios sistemos funkcionavimo rezultatų kokybė. Šiuo atveju dominuojančiais, prioritetiniais rezultatais laikėme piliečių socialinio saugumo jausmą, gyvenimo kokybę lemiančius veiksnius, jų veikimo padarinius, priskiriamus socialinei sričiai (Hollis, 2000).

Tuo tikslu tyrėme šios srities saugos klausimus, kuriuos išsprendus paaiškėjo, kad jie turi svarbią reikšmę minėtos sistemos funkcionavimo kokybės rezultatams. Šie rezultatai sąlygoja visuomenės padėtį ir valstybės socialinę ekonominę būklę.

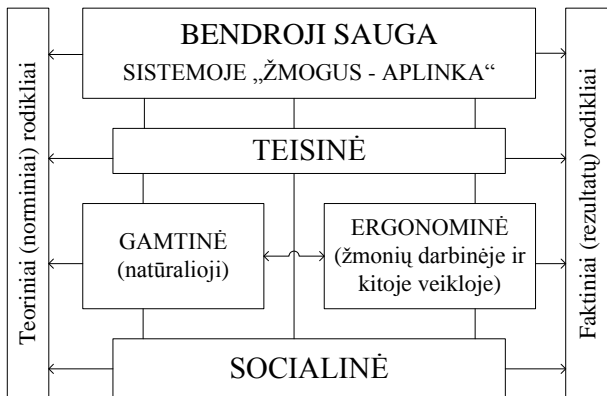
Tyrimų rezultatai patvirtino socialinės saugos būklės kokybės priklausomybę nuo žmonių tarpusavio bendravimo priemonių kokybės ir ypač nuo išorinių socialinių veiksnių (dirgiklių).

Nustatytos pagrindinės dalyko „Sauga“ praktinio pritaikymo ir panaudojimo sritys pagal valstybės valdymo ir ekonominės veiklos rūšis: Gamtos sauga, Žmonių sauga, Valstybės sauga, Civilinė sauga, Sveikatos apsauga, Krašto apsauga, Priešgaisrinė sauga. Tai pažymi valstybinę šio dalyko reikšmę.

Todėl šiame darbe tęsiamas saugos tyrinėjimas turi mokslinę ir praktinę vertę, juolab kad parinkta tema yra nagrinėjama socialinės saugos sričių kontekste.

Tyrimų metu iškilo idėja išnagrinėti saugos aprėptį apskritai. Pavyko nustatyti saugos sričių klasifikaciją, kurią pavaizdavome schema. Kad visos aprėpties saugą būtų galima atskirti nuo konkretaus jos elemento, ją pavadino me „Bendroji sauga“.

Apibendrinę tyrimų duomenis, parengėme jos struktūros grafinį modelį (žr. 1 pav.). Nustatę pagrindines „Bendrosios saugos“ sudedamąsias, jų sąsajas ir individualumus, vadovaudamiesi dedukciniu tyrimo metodu, atsižvelgę į šios saugos panaudojimo ir galimus socialinius veiksmus bei struktūros ir veiksmo, šiuo atveju santykio ypatybes, nusprendėme šiam modeliui pagal jo taikomas savybes suteikti pavadinimą: „Žmonių saugos sistema“ (toliau - Sistema). Čia atsirado nauja galimybė plačiau atskleisti „Bendrosios saugos“ savybes. Prielaidos virto teiginiais ir išvodomis apie tai, kad kiekviena Sistemos dalis - tai savitas žmogaus ir jo sveikatos apsaugos nuo žalingumų posistemis. Kiekvieno posistemio paskirtis iš esmės, kaip ir „Bendrosios saugos“ dalykas, savo viduje yra kompleksinė ir taip pat susieta su kiekvienam posistemiumi būdingomis paskirtimis tarpusavio ryšiais. Taigi, galima teigti, kad kiekvienas posistemis atlieka tam tikrus vaidmenis savo viduje ir visoje Sistemoje ir kad galutiniai žmogaus, taip pat ir jo konkrečios aplinkos apsaugos rezultatai yra kompleksiniai visos Sistemos rezultatai. Tačiau yra galimybė išsamiau tyrinėti ir analizuoti atskirai kiekvieną Sistemos elementą. Todėl pagal darbo temą ir tikslą šiuo atveju plačiau nagrinėjome žmonių socialinę saugą. Kitų Sistemos dalių (elementų) tyrimai bus šio darbo tęsinys. Tikimės tai paskelbti kituose pranešimuose ir straipsniuose.

1 pav. Žmonių saugos sistemos grafinis modelis
Fig. 1. Graphic model of Human safety system

Naudodamiesi minėtu modeliu padarėme išvadą, kad socialinės saugos būklę (lygmenį) sąlygoja teoriniai ir faktiniai jos rodikliai. Ieškodami šių rodiklių pasinaudojome autorių pirmiau atliktų tyrimų darbų rezultatais, literatūros šaltinių duomenimis apie žmonių sveikatingumą, traumatizmo buityje priežastis, patirtus socialinių veiksmų sukeltus stresus, ergonominius nepatogumus, smurtą, psichologinę buitinę aplinką, išorinius kitų asmenų poveikius, susijusius su įvairiais turiniais ginčais, reikalavimais ir kt. (Jovaišas, 2009).

Ekonomiškumo dėlei ir atsižvelgę į ribotą straipsnio apimtį, pateikiame duomenis tik apie atliktą darbą ir jo rezultatus tiriant socialinės saugos būklę, kurią lemia

aktualiausi nūdienos išoriniai veiksniai, kylantys iš žmonių santykius, psichologinę aplinką, turtines teises reglamentuojančių ir reguliuojančių įvairių dokumentų, jų kokybės ir kitų ypatybių. Vidiniai socialiniai veiksniai, paprastai kylantys iš žmonių individualių savybių ir pagal tyrimų duomenis jų reikšmingumas socialinės saugos būklės rodikliams yra antroje vietoje.

Siekdami objektyvumo ir pagrįstumo, pateikiame konkrečių dokumentų ištraukų pavyzdžius (žr. 2 ir 3 pav.).

2 pav. Valstybinės lietuvių kalbos komisijos išaiškinimas dėl inspektoriaus sprendimo skirti baudą

Fig.2. Interpretation on the inspector's decision to impose a fine of The State Commission of the Lithuanian Language

Pateikti tyrimo objektai pagrindžia mūsų teiginius apie norminių teisinių dokumentų reikšmę Sistemoje nurodytiems saugos rodikliams ir jų kaitai, tuo būdu ir socialinio teisingumo būklei. 2 pav. pateiktas kompetentingų kalbos specialistų išaiškinimas reikšmingas daugeliu atvejų, kai, nesant atliktam valstybės pareigūno veiksmui priimtame sprendime, pvz., panaudojant prievartos priemones asmenų sudrausminimui už saugos reikalavimų nevykdymą, dėl to, kad sprendimas surašytas ne pagal lietuvių kalbos normas ir taisykles, tie asmenys, kuriuos nuspręsta nubausti, faktiškai pasilieka nenubausti. Pagal valstybinę lietuvių kalba reikšmę konkrečiu atveju asmeniui K. S. pinigine bausme nėra paskirta. Čia svarbu bendraties reikšmė, kuri išaiškinta ir nurodyta lietuvių kalbos gramatikoje ir žodynuose.

3 pav. Vilniaus apygardos teismo nutarties ištrauka su kalbos ir logikos klaidomis

Fig.3. Decision of Vilnius Regional Court with language and logic errors

Kitu atveju (3 pav.) analogiškai dėl netinkamo bendraties pavartojimo netgi konkreti teismo nutartis yra niekinė. Be to, nutartyje yra ir daugiau lietuvių kalbos ir logikos normų pažeidimų.

Vadovaudamiesi pirminio „priešprojektinio“ tyrinėjimo šia tema rezultatais, šiame straipsnyje nagrinėjome socialinės saugos problemą pagal Sistemos struktūroje esančius tiesioginius ryšius ir sąsajas su teisine sauga, kurios veiksniai pagal turimus duomenis daro esminę įtaką socialinės saugos būklei.

Nustatėme, kad socialinei saugai ypač svarbu įvairių norminių teisės aktų, reguliuojančių žmonių teises santykiuose su juridiniais asmenimis, kokybė, jų, kaip dokumentų, tekstų valstybine kalba nevienareikšmis supratimas ir galimybė juos įvairiai interpretuoti, aiškinti ir taikyti konkrečiais atvejais faktiškai pažeidžiant žmogaus teises, socialinės saugos principus ir reikalavimus.

Pagal šiuos tyrimų rezultatus, pagrįstus nurodytais faktais ir daugybe autorių surinktų kitų dokumentinių įrodymų, šiame darbe padaryta svarbi turinti valstybinę reikšmę išvada apie būtinybę dokumentuose vadovautis lietuvių kalbos normomis ir taisyklėmis, kadangi elementarių logikos ir kalbos taisyklių norminiuose ir teisiniuose dokumentuose nepaisymas yra kliūtis žmonių socialinės saugos ir socialinio teisingumo vykdymui, formuoja nesaugios visuomenės įvaizdį, provokuoja socialinius konfliktus bei pavojus žmonių sveikatai ar gyvybei darbo ir socialinėse aplinkose.

Išvados

1. Parengtas Žmonių saugos sistemos grafinis modelis atskleidė saugos dalyko kompleksiskumą,

konkrečias sudėtinės dalis, jų tarpusavio ryšius, sąsajas ir saugos būklės konstatavimo pagrindimui reikiamus nustatyti teorinius ir faktinius rodiklius.

2. Siekiant patobulinti traumatizmo prevenciją būtina visapusiškai, kompleksiskai nagrinėti ir panaudoti saugos dalyką, aprėpiantį visą žmonių saugos sistemą, konkrečiu šio darbo atveju ypač akcentuotą šios Sistemos sudedamąją dalį - žmonių socialinę saugą.

3. Socialinės žmonių saugos tobulinimui iš esmės kliudo neigiami išoriniai socialiniai veiksniai, atsirandantys paprastai dėl norminiuose ir teisiniuose dokumentuose valstybinės lietuvių kalbos ir logikos normų bei taisyklių nepaisymo, todėl neigiamų pasekmių dėl šių veiksmų prevencijos tikslu būtina normas, sprendimus, reguliuojančius socialinės saugos rodiklius, rengti pagal žodžių ir visų kitų kalbos ženklų valstybine kalba reikšmę, kad dėl to nekiltų konfliktų, stresų, nebūtų psichologinio spaudimo, neatsirastų kitų neigiamų socialinių veiksmų, darančių žalą piliečių sveikatai ir gyvenimo kokybei.

Literatūra

- HOLLIS M. Socialinių mokslų filosofija, Vilnius, 2000.-317 p.
- KARDELIS K. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai, Kaunas, 1997.-208 p.
- JOVAIŠAS K. Smurto šeimoje prevencija: Iliuzijų anatomija, Vilnius, 2009.-384 p.-208 p.
- SERBENTA K., MIELDAŽYS R., NARBUTIENĖ L. Ergonomikos ir saugos sąryšių tyrimai sistemoje „Žmogus – Aplinka“. Žmogaus ir gamtos sauga: Tarptautinės mokslinės – praktinės konferencijos medžiaga, 1 dalis. LŽŪU. Akademija, 2010, p. 33-35.
- SERBENTA K., KAZLAUSKAS G., MISEVIČIUS J. Ergonsistemų tyrimų aprėpties ir struktūros nustatymas, Vilnius, Mokslo Lietuva, 2015, Nr. 7 (539), p. 5.

Kazys Serbenta, Algimantas Mioldažys, Juozas Misevičius, Zenonas Martinkėnas, Igoris Manzurovas

Improvement of social safety by method of subject's meanings survey

Summary

Solutions of questions of the social security that include people (citizens) safety at work and at household presented in the article. In the first time there were investigated the field of these things which reveals the essence of information in accordance with their actual values. There was estimated impact of the external factors of social environment on non-organized humans in their activities. There were determinate the influence on the "Man - Environment" functioning system of the consequences in people's health preservation aspect. Revealed the quality of social security norm meanings on humans meaning statements, opinions, research the actual events. Human safety system graphic model was developed on the basis of investigation results. There were provided recommendations and conclusions on the social security and the safety subject complex composition and its components regulation improvement.

Statement, opinion, meaning, norm, infinitive, language signs

Gauta 2017 m. kovo mėn., atiduota spaudai 2017 m. balandžio mėn.

Kazys SERBENTA. Nepriklausomų mokslinių ekspertų asociacijos pirmininkas, tech. m. dr. Adresas: A. Goštauto g. 12, Vilnius. Tel. 8 674 66948.

Kazys SERBENTA. Association of independent scientific experts, president. Address: A. Goštauto g. 12, Vilnius. Tel. 8 674 66948

Algimantas MIELDAŽYS. Nepriklausomų mokslinių ekspertų asociacija, technikos mokslų daktaras, docentas. Adresas: Pilėnų g. 5-59, Kauno r. Tel. 8699 18692, el. paštas: algimantas.mioldazys@gmail.com.

Algimantas MIELDAŽYS. Association of independent scientific experts, doctor of technical sciences, docent. Address: Pilėnų g. 5-59, Akademija, Kaunas distr. Tel. 8 699 18692, e-mail: algimantas.mioldazys@gmail.com.

Juozas MISEVIČIUS. Lietuvos profesinės saugos lyga, humanitarinių mokslų daktaras. Adresas: A. Goštauto g. 12, Vilnius, tel. (8-5) 2125708

Juozas MISEVIČIUS. Lithuanian occupational safety league, doctor of humanitarian sciences. Address: A. Goštauto g. 12, Vilnius, tel. (8-5) 2125708

Zenonas MARTINKĖNAS. Lietuvos profesinės saugos lyga, saugos darbe specialistas. Adresas: A. Goštauto g. 12, Vilnius, tel. (8-5) 2125708

Zenonas MARTINKĖNAS. Lithuanian occupational safety league, specialist of work safety. Address: A. Goštauto g. 12, Vilnius, tel. (8-5) 2125708

Igoris MANZUROVAS. Lietuvos profesinės saugos lyga, teisininkas. Adresas: A. Goštauto g. 12, Vilnius, tel. (8-5) 2125708., el. paštas: i.manzurovas@gmail.com

Igoris MANZUROVAS. Lithuanian occupational safety league, lawyer. Address: A. Goštauto g. 12, Vilnius, tel. (8-5) 2125708, e-mail: i.manzurovas@gmail.com